బ్రతుకుతెరువు

ఉదయం పది గంటలైంది. చైత్రమాసపు సూర్యుడు ఆటకాయతనంగా కొంచెం జోరు చూపిస్తున్నాడు. బయట వరండాలో పడుతున్న ఎండ చురుకుదనం వాకిట్లోంచి ముందు హాల్లోకి వచ్చి నన్ను చెమటతో స్నానం చేయిస్తోంది. విసనకర్రతో విసురుకుంటూ కూర్చున్నాను.

వాకిట్లో నీడపడ్డట్లయి తలెత్తి చూస్తే ఆ అమ్మాయి కన్పించింది. ఘరానా బిచ్చగాళ్ల ట్రేడ్‌మార్కు అయిన నవ్వు మొహం నిండా అలముకొని ఉన్నది. ఘరానా బిచ్చగాళ్లంటే నాకు సరిపడదు. మనల్ని మోసం చేసి అల్లించి బెల్లించి సంపాదించాలని చూస్తారు వాళ్లు. మోసపోవడమంటే నాకు మహామంట.

"ఇంత లోపలికి ఎందుకొచ్చావ్? బయట వుండి అడగరాదూ?" గద్దించాను.

"కోప్పడవద్దండీ... ఏదో మేమూ బ్రాహ్మలం" అన్నది.

"మేము కాదు. ఇహపో' అన్నాను. నా తెలివికి నాకే నవ్వొచ్చింది.

"కోప్పడకుండా నా మాట కాస్త వినండమ్మగారూ..." వినయంగా మంచి చేసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తూ అదే నవ్వుతో మాట్లాడుతోంది.

అతి వినయం ధూర్త లక్షణం అనుకున్నాను.

"ఊరికే కాలం వృథా చేసుకోకుండా ఇంకో చోటుకు వెళ్లు, ఇక్కడేం లాభం లేదు" అన్నాను ధూర్తంగా, ఖచ్చితంగా. ఈ అమ్మాయి మోసంలో పడకూడదని ఘట్టిగా నిశ్చయించుకున్నాను.

ఇదివరలో యిలాంటివాళ్ల కథలు వినడం వలన నష్టం కలిగింది నాకు. గుడ్డలో, డబ్బులో, బియ్యమో ముడుపు చెల్లించి వాళ్లను పంపి తీరిగ్గా కూర్చుని 'ఛీ దొంగ మొహాలు. అన్నీ అబద్ధాలే చెప్పారు. ఇలాంటి వాళ్లకు ఏమైనా యివ్వడం తప్పు?' అని వాళ్లనీ, నన్నూ కూడా తిట్టుకున్నాను. అందుకే యీసారి ఖచ్చితంగా వ్యవహరిస్తున్నాను... కాని నా కోపానికి ఆ అమ్మాయి ట్రేడ్‌మార్కు నవ్వు ఏమాత్రం చెక్కుచెదరలేదు.

ఆ అమ్మాయి వయస్సు ఇరవైకి పైన పాతిక్కిలోపూ ఉంటుంది. సన్నగా పొట్టిగా ఉన్నది. మంచి పోషణ వుంటే మంచి రంగే ఉండొచ్చు. కాని ఇప్పుడు ఆ రంగు మీద

ఒక నల్ల కప్పు వేసిపోయింది. అనేకమైన వాకిళ్లలో ఎండలో నిల్చొని, అడుక్కోవడాన్ని కావచ్చును. ఎండలో నిల్చొని, నల్ల కప్పు వేసుకుపోతూ చెమటలు కార్చుకుంటూ, అనునయంగా నవ్వుతూ అడుక్కోవడమే సరైన పద్ధతి అని ఆ అమ్మాయికి తోచి ఉండొచ్చును. నీడలోనికి జరిగి ఉండొచ్చునుగాని అలాగే ఎండలో నిలబడి మాట్లాడుతోంది. నేనూ జరగమనలేదు.

"నేను నిజంగా అడుక్కునేదాన్ని కాదమ్మ, హరికథలు చెప్పేవాళ్ళం. ఏదో ఇప్పుడు ఆర్నెల్లబట్టీ గొంతు రాసుకుపోయి కథలు చెప్పలేక ఆస్పత్రికి తిరుగుతూ... అయిదు నిమిషాలు కథ చెప్పేసరికి గొంతు బొంగురుగా అసయ్యంగా అయిపోతుంది. అందుకని చెల్లెలి చదువు కోసం అడగవలసి వచ్చింది..." ఘరానా బిచ్చగాళ్లు నిజంగా అడుక్కునేవాళ్లు కాదు. ఏదో ఒక ఉపద్రవం వచ్చి మీదబడటాన సహాయం కోసం వచ్చి వుంటారు. అంతా పాత కథే.

"ఇదివరలో రెండేళ్ళప్పుడు యీ వూళ్ళో కూడా కథ చెప్పాను..."

ఆ అమ్మాయి చెప్పేవీ, చెప్పబోయేవీ అన్నీ అబద్ధాలేనని ముందే నిశ్చయించు కున్నాను.

"అసహ్యంగా యిట్లా అడుక్కోకపోతే కూలిపని చేసుకున్నా పొట్ట గడుస్తుందే... అసలు నీవు కథ యీ వూళ్ళో ఎప్పుడు చెప్పావ్? ఎక్కడ చెప్పావ్? నీ పేరేమిటి? ఊరేమిటి? ఎవరు చెప్పించారు కథ? రెండేళ్ళప్పుడు మేం యిక్కడే వున్నాం. మాకెందుకు తెలియలేదూ...?" అనేకమైన సందేహాలు వెలిబుచ్చాను. అన్నిటికీ ఏవో కుంటి సమాధానాలు చెప్పింది. నా సందేహం ఆ అమ్మాయి పసిగట్టే ఉంటుంది. సందేహించబడటమే వాళ్లకు సహజం అయ్యుండాలి.

"మీరు చెప్పినట్లు అడుక్కోవడం అసయ్యమేగానీ మరీ కూలిపని అలవాటు లేదమ్మ. కథలు చెప్పేవాళ్లం. జయిమినీ భారతంలో మకరధ్వజుడి కథా, అశ్వమేధయాగమూ అట్లాటివన్నీ చెప్తం" అన్నది.

ఆ మాట తీరూ, యాసా అన్నీ గమనించినకొద్దీ ఆ పిల్ల హరికథలు చెప్పే పిల్ల కాదని తోచింది నాకు. మకరధ్వజుడి కథ చెప్పమన్నాను. టూకీగా చెప్పింది. కానీ ఆ చెప్పే విధానంలో 'ఈ అమ్మాయికింతకంటే తెలియదు' అన్నట్లు తెలుస్తోంది. ఈ అమ్మాయి నన్ను బోల్తా కొట్టించాలనుకుంటోంది. నాకు ఆ అమ్మాయిని బోల్తా కొట్టించాలని మహా సరదాగా వుంది.

"నీవు కథ చెప్పడం ఎక్కడ నేర్చుకున్నావు?" అన్నాను.

"కూచిపూడిలో.... చలపతిగారని ఆయన పేరు. గొప్పవారు, మీరు వినే వుంటారు. గొప్ప కథకులు" అన్నది. ఆ అమ్మాయి ముఖంలోని నవ్వులో ఏ మార్పూ లేదు. అదే నవ్వు. 'నన్ను నమ్మి. నాకేమన్నా యివ్వు' అన్నట్టుగా వుంది.

"మేము ఇక్కడే ఊటుకూరులో ఉంటున్నాం. ఒక రెడ్డిగారికి పొలంలో మేడ

వున్నది. పెద్ద మేడ. అందులో ఒక గది యిచ్చారు మమ్మల్ని వుండమని... మాదేం వుందమ్మ. నీచపు బ్రతుకులు... అసలు మాది రేపల్లెలెండి. ఆస్తి అంతా అమ్ముకుని పోగొట్టుకుని యిక్కడికి వచ్చేశాం. గొప్పదేశమని, బతకొచ్చని" అన్నది.

ఎక్కడి నెల్లూరు - ఎక్కడి రేపల్లె!

ఈ అమ్మాయి మాట్లాడినకొద్దీ నీచత్వమూ, అబద్ధాలూ మరింతగా బయటకొస్తున్నాయి. అయితే వీళ్లు రెడ్డిగారి పొలంలోని మేడలో వుండే బాపతన్నమాట. అయితే నీచపు బ్రతుకు అన్నది నిజమే అయ్యుండాలి. ఇలా అబద్ధాలు చెప్పుకుంటూ తిరిగి పైగా ఇంకొంచెం సంపాదించొచ్చనుకుంటోందన్నమాట. ఈ పిల్ల సంగతి తేల్చుకోవాలన్న పట్టుదల జాస్తి అయింది. వాళ్లది రేపల్లె అనగానే నాకు ఉత్సాహం కలిగింది. మా పుట్టిల్లు రేపల్లె. 'చిక్కావులే' అనుకున్నాను.

"రేపల్లెలో నీకెవరైనా తెలుసా?" అనడిగాను.

సందిగ్ధంగా మొహం పెట్టింది. "నాకు అంతగా తెలియదనుకోండి. మా నాన్నగారికయితే..." అంటూ నసిగింది.

నేను అట్లాగే నిశ్చలంగా ఆ పిల్ల అబద్ధాన్ని చూస్తూ ఉన్నాను.

ఆ అమ్మాయి కొంచెం తికమకపడి "ఆ తెలుసునండి. అక్కడ ఎక్కువగా కమ్మవారుంటారు. నరసింహారావు నాయుడుగారని పెద్ద భూస్వామి. వారు మాకు బాగా తెలుసు" అన్నది.

పెద్దగా నవ్వాను. పడీపడీ నవ్వాను.

"అక్కడ కమ్మవారు చౌదరి అని పెట్టుకుంటారు గాని, నాయుడు అని పెట్టుకోరు" అన్నాను విజయోత్సాహంతో.

"ఉన్నారండీ. నిజంగా ఉన్నారే" అన్నది చెరగని నవ్వుతో.

"నీవు మాట్లాడుతుంటే తెలంగాణ యాస వినపడుతున్నది. మీది రేపల్లె కాదు" అన్నాను.

"ఇక్కడికి రాకముందు తెలంగాణాలో రెండేళ్ళు కథలు చెప్తూ తిరిగిన మాట నిజమేగాని ఆ యాస నాకు లేదే" అన్నది.

అడగ్గానే రేపల్లె నుండీ తెలంగాణాకు మార్చింది రంగస్థలం. నిస్సహాయంగా నా వేపు చూసింది - వేటగాడు తరుముతున్న లేడిలాగా.

"నిజానికి కథలు చెప్పేది మా నాన్నగారేనండి. నేను ఏదో అక్కడా యిక్కడా ఓతూరి చెప్తాను. మా నాన్నగారే నాకు నేర్పించినరు. ఆయన చలపతిగారి దగ్గర నేర్చుకున్నారు... చలపతిగారు పదిమందికీ తెలిసినవారు. అరవైఏళ్ళ వయస్సులో చచ్చిపోయ్యే ముందు గూడ బెజవాడలో ఆయన కథ చెప్పినప్పుడు జనం ఇసుక వేస్తే రాలకుండా వచ్చేవారు. పళ్లెంలో వేసే చిల్లర డబ్బులే నూట పదహార్లు పైగా ఉండేవి... వారి కథ గురించి అల్పపు మనుషులం, మాకేం తెలుస్తుంది. మీ బోటి

పండితులు గ్రహించుతారు... మా నాన్నగారు కూడా మంచిపేరు సంపాదించినరు. అనేక దేశాలు తిరిగినరు. ఇప్పుడిట్లా ఉన్నాంగాని అప్పుడు ఆయనకు ఎంత గౌరవం! ఎన్ని బహుమానాలు! ఎన్ని మెల్లిషులు!" అన్నది.

"ఏమిటీ" అన్నాను అర్థం కాక.

"మెల్లిషులంటామండి, మెచ్చుకున్నవారిస్తరు. కోటుకి తగిలించుకుంటారు" అంటూ చేత్తో అభినయంగా చూపింది.

"మెడల్సా" అన్నాను.

సిగ్గుగా నవ్వింది. "అవునండి. పెద్ద బంగారు జంధెమూ, బంగారు కడియాలూ అన్నీ ఉండేవి" అన్నది.

... బంగారు జంధ్యమూ, బంగారు కడియాలూ... కథ చెప్పే దాసు ఎగిరెగిరి చెప్తుంటే గొలుసూ చెవుల పోగులూ, చేతి కడియమూ ఎగిరెగిరి పడుతూ నల్లని శరీరం మీద మెరిసిపోతుంటే... అకస్మాత్తుగా నా మెదడులో మెరుపు మెరిసింది.

"పదిహేనేళ్ల క్రితం మీరు... వూరికి వచ్చారా?" అన్నాను.

ఆ అమ్మాయి మొహం సంతోషంతో విప్పారింది. ఇందాకటి ట్రేడ్‌మార్కు నవ్వు మాయమైపోయింది.

"అవునండీ, అవును. నేను, నా చెల్లెలూ, మా అమ్మా కూడా వచ్చాం. అన్నిచోట్లకీ పోయేవోళ్లం. బాగా జరుగుతున్న రోజులు. నాకు పదేళ్లుంటాయప్పుడు" అన్నది ఆనందంగా.

అయిదు రోజులు బ్రహ్మయ్యగారి కథ చెప్పాడు దాసు. మా ఊరివాళ్లకు దైవ చింతన జాస్తి. వెంకటేశ్వరునికీ, శివుడికీ, పోతురాజుకీ, అంకమ్మకీ, అందరికీ పెద్దఎత్తున తిరుణాళ్లు, బ్రహ్మోత్సవాలూ చేయిస్తారు. చుట్టుప్రక్కల్లో ఏ ఊరికి ఏ దాసు ఒచ్చినా ఆయన్ని సగౌరవంగా ఆహ్వానించి కథ చెప్పిస్తారు. కథ చెప్పినన్నాళ్లూ ఆ కథకుడు కథానాయకుడౌతాడు. అతని గొప్పతనం అందరిచేతా ఏకగ్రీవంగా ఒప్పుకోబడుతుంది. పూటకొక్క యింటి చొప్పున దాసుకూ, అనుచరులకూ పోటాపోటీలతో ఆతిథ్యం ఇస్తారు. ప్రతి ఇంట్లోనూ పూలదండ వేసి సత్కారం చేస్తారు.

'వాళ్లు పోళీలు చేసిపెట్టారా? మనం జిలేబి చేద్దాం'. 'వాళ్లు సన్నని మల్లెల దండ వేశారా? మనం పూలహారం కట్టించి వేద్దాం'. 'మనం గులాబ్ జాం చేసి... వెధవ పూలదండలెందుకూ, నక్కీదండ వేద్దాం'. 'వాళ్ళింట్లో దాసుకి పంచె, ఉత్తరీయం పెట్టారుట, రాత్రికి మనం ఉంగరం చదివిద్దాం'.

దాసు మంచి లౌకికుడు. నలభై అయిదేళ్ల వయస్సులో, నల్లని దృఢమైన శరీరంతో, ఎర్రని పట్టు పంచే ఒంటి నిండా బంగారు నగలతో, ఎగిరెగిరి గంతులేస్తూ కథ చెప్తూ, మధ్య మధ్యన హేలగా బంగారు గొలుసు గల వాచీలో టైం చూసుకుంటూ, ఆనాడు తనకు సత్కారం చేసినవాళ్ళ ఘనతను సున్నితంగా వివరిస్తూ, మధ్యమధ్యన చందాల

పళ్లెం పంపుతూ... ఆ అయిదు రోజులూ మా ఊరివారికి వేరే ధ్యాస లేకుండా చేశాడు. దాసునెట్లా సత్కరిద్దామా అన్న పోటీలు పెరిగిపోయాయి. దాసు విశ్వబ్రాహ్మణుడు. బ్రహ్మయ్యగారు కూడా విశ్వ బ్రాహ్మణులనే విషయం మరవటానికి వీల్లేకుండా కథ చెప్పాడు. విశ్వబ్రాహ్మణ సంఘం వారు పది రూపాయల నోట్లను దండ గ్రుచ్చి ఆ సభలో దాసు మెళ్లో వేసి ధన్యులయ్యారు. వాళ్ళిచ్చిన చందాలే నాలుగు వందల పైకి పోయాయి.

బ్రహ్మయ్యగారు సమాధి అయ్యేరోజున నేను వెళ్లాను. మూడురోడ్ల కూడలిలో వేదిక మీద దాసు, మూడు రోడ్ల మీదా ఫర్లాంగు దూరం వరకూ క్రిక్కిరిసి కూర్చున్న జనం. మామూలుగా కాలేజికి వెళ్లేప్పుడు చెప్పులు లేకుండా ఆ రోడ్డు మీద కాలు పెట్టాలంటే అసహ్యం నాకు. ఆ రోజున బ్రహ్మయ్యగారికి మనసులో ఓ నమస్కారం చేసుకుని ఆ ఉమ్ముల మట్టిలో కూర్చున్నాను. 'బ్రహ్మయ్యగారు సమాధి అయిపోయాక చందాలు తీసుకోము. సమయం దగ్గరకొచ్చేస్తోంది. ఇవ్వాలనున్నవారంతా వెంటనే పళ్లెంలో వేసి తరించండి. ప్రజల సౌకర్యం కోసం మూడు వైపులకీ మా మనుష్యులను ముగ్గురిని మూడు పళ్లేలతో పంపుతున్నాం. ఇంకో అరగంట టైం... పదిహేను నిముషాలు... అయిదు నిముషాలే... ముహూర్తం సమీపిస్తోంది... బ్రహ్మయ్యగారు లేచారు. సమాధి వద్దకు బయల్దేరుతున్నారు... అవకాశం మించిపోతోంది' బంగారు వాచీలో టైం చూసుకుంటూ చిరునవ్వుతో దాసు హెచ్చరిస్తుంటే అనాలోచితంగా చేతిలో వున్న రూపాయిని చందాల పళ్లెంలో వేశాను. అవకాశం మించి పోతుందన్న ఆత్రంలో కొంగుముళ్లు విప్పేవారు, బొడ్లో తడుముకునేవారు, 'యిదిగో, యిక్కడ, యిక్కడ' అంటూ కేకలు వేసి, ఆత్రంగా ముందుకు వంగి, చందాలు వేసేవారితో గల్లంతయిపోయింది... అంతకుముందూ ఆ తరువాతా ఎందరో దాసులు వచ్చి ఎన్నో కథలు చెప్పారు. కాని అతని బంగారు జంధ్యాలూ, ఎత్తూ, భారీతనమూ వాళ్లకు లేవు. అతని లౌక్యం వాళ్లకు లేదు.

"మావి నీచపు బ్రతుకులు. మా సంపాదన ఎంత ఒచ్చినా మాయమై పోతది. ఎట్లా పోతదోనని ఆశ్చర్యంగా ఉంటుంది. ఒక్కోసారి రోజుకి యాభై వంద, రెండొందలూ.. అల్పపు బ్రతుకులు గనుక ఆవిరైపోతుందనుకుంటాను" తను చెప్పగా అందరూ ఒప్పుకున్న ఆ నిజాన్ని, దానం చేసేవాడు పుచ్చుకునేవాడిలో చూచే అల్పత్వాన్ని - నన్నూ జెననమన్నట్లు చూచింది... అప్పుడు పట్టుపావడాలో బంగారు గొలుసూ, గాజులతో దర్జాగా ఉండి పాటలు పాడిన పిల్ల, దాసుగారి కూతురి...

"మీ నాయన నీకు పెళ్లెందుకు చెయ్యలేదు?"

అందరూ అడిగే ప్రశ్నకాదేమో, ట్రేడ్ మార్కు నవ్వు చెదిరిపోయింది. మొహం మీది నల్లకప్పు మరింత నల్లబడింది. చెమట చుక్కలు చుక్కలుగా మొహం నిండా పరుచుకుంది. నీరసంగా కొంగుతో చెమట తుడుచుకుంది.

"ఆడదాని బ్రతుకెంతమ్మా. పెద్దమనిషయ్యాక పదేళ్లు ఆడది. ఈ మాత్రపు

భాగ్యానికి పెళ్లీ ఆ బాదరబందీ ఎందుకు చెప్పండి?"

'నేను నిన్ను సంతోషపెట్టానా?' అంటూ పెంపుడుకుక్క యజమానిని ప్రశ్నార్థకంగా చూచినట్టు చూచింది. ఆ చూపుకు తట్టుకోలేక పోయాను. దాసు మీద, సంఘం మీద, పరిస్థితుల మీద, నామీద అన్నింటిమీదా కోపం వచ్చింది. చేతగాని వాళ్లకొచ్చే కోపం.

"పదేళ్ళేం, పాతికేళ్లు, ముప్పై ఏళ్లు... మనిషి బ్రతుక్కీ ఒక పరిమితి ఉంది. అందుకని బ్రతకటం మానేస్తామా...? అల్పత్వం, నీచత్వం అంటూ వేషం వెయ్యకు. మీ అమ్మా నాన్నా నీకు ఎందుకు పెళ్ళి చేయలేదు? నీవు వెళ్లిపోతే వాళ్ల సంసారం గడవదనా?"

ఆ అమ్మాయి ముఖం మరింత వాడిపోయింది.

"అవునమ్మా. వాళ్లు జబ్బులతో, ముసలితనంతో చేతకాని వాళ్ళయిపోయారు. చెల్లెలు చదువుకుంటుంది. నాకు పెద్ద సంబంధాలు ఎక్కడ తెస్తారు?"

ప్రతి మనిషి జీవితమూ ఒక కథ. పైక్కనిపించే బాధ్యతారహితమైన పరాన్నభుక్తపు నిర్జీవము వెనకాల ఎన్ని అగాధాలు! ఆ అమ్మాయి బేలతనంతో ఏడవకుండా వాటిని ధైర్యంగా ఎదుర్కొంటున్నందుకు మనసులోనే అభినందించాను. ఆ అమ్మాయిని గురించి జాలిపడటానికి నేనెవర్ని? అబద్ధమో, నిజమో కథలు చెప్పి బ్రతకాలని ఆ అమ్మాయి నిశ్చయించుకుంటే దాన్ని కాదనటానికి, ఆ అమ్మాయిని హింసించటానికి నాకేం హక్కున్నది? అదీ ఒక కళ కావచ్చు!

పాతచీర, బియ్యం యిచ్చాను.

అవి తీసుకుని వెళ్లలేదు. "అమ్మా, తమరు ఒక్క అష్టపది కూడా పాడమనలేదు... తమరిదే వూరు? ఏం పేరు? ఏం పని? ఏం కులస్థులు?..." ఇంకో కథ ప్రారంభించింది.

నాకు నవ్వొచ్చింది. "ఇహ వెళ్లు" అన్నాను.

"సంభావన ఏదైనా..." అన్నది.

"ఇంకో కథ ఇంకోచోట చెప్పి సంపాదించుకో. నీ నోటి నిండా కథలు ఉన్నాయి. నీకేం ఫరవాలేదులే!" అన్నాను.

ఆ పిల్ల నెత్తి మీద ఒక మొట్టికాయ వెయ్యాలనిపించింది. వెయ్యకుండా నవ్వాను. ఆ అమ్మాయీ నవ్వింది. ట్రేడ్‌మార్కు నవ్వు కాదు... నవ్వుతూ వెళ్లిపోయింది...

★★★